

1/8 -21, Solbackakyrkan

¹⁴Det blir nämligen som när en man skulle resa bort och kallade till sig sina tjänare och lät dem ta hand om hans egendom. ¹⁵Den ene gav han fem talenter, den andre två, den tredje en, åt var och en efter hans förmåga. Sedan reste han därifrån. ¹⁶Den som hade fått fem talenter gav sig genast i väg och gjorde affärer med dem så att han tjänade fem till. ¹⁷Den som hade fått två talenter tjänade på samma sätt två till. ¹⁸Men den som hade fått en talent gick och grävde en grop och gömde sin herres pengar. ¹⁹Efter lång tid kom tjänarnas herre tillbaka och krävde redovisning av dem. ²⁰Den som hade fått fem talenter kom och lämnade fram fem till och sade: 'Herre, du gav mig fem talenter. Här är fem till som jag har tjänat.' ²¹Hans herre sade: 'Bra, du är en god och trogen tjänare. Du har varit trogen i det lilla, jag skall anförtro dig mycket. Gå in till glädjen hos din herre.' ²²Den som hade fått två talenter kom fram och sade: 'Herre, du gav mig två talenter. Här är två till som jag har tjänat.' ²³Hans herre sade: 'Bra, du är en god och trogen tjänare. Du har varit trogen i det lilla, jag skall anförtro dig mycket. Gå in till glädjen hos din herre.' ²⁴Den som hade fått en talent steg också fram. 'Herre', sade han, 'jag visste att du är en hård man, som skördar där du inte har sått och samlar in där du inte har strött ut. ²⁵Jag var rädd och gick och gömde din talent i jorden. Här har du vad som är ditt.' ²⁶Hans herre svarade honom: 'Du är en slö och dålig tjänare, du visste att jag skördar där jag inte har sått och samlar in där jag inte har strött ut. ²⁷Då skulle du ha lämnat mina pengar till banken, så att jag hade kunnat få igen dem med ränta när jag kom. ²⁸Ta nu ifrån honom talenten och ge den åt mannen med de tio talenterna. ²⁹Var och en som har, han skall få, och det i överflöd, men den som inte har, från honom skall tas också det han har. ³⁰Kasta ut den oduglige tjänaren i

mörkret där ute.' Där skall man gråta och skära tänder.

Om Jesu liknelser

Det finns mycket man kan fundera över i den här liknelsen. För mig så är det här en av de liknelser som jag alltid haft svårt för. En bland många som jag upplevt som jobbiga.

Sammanhanget är sådant: Jesus talar om domen, om den yttersta tiden när han kommer tillbaka. Det här är en av de liknelser han använder för att beskriva det. Liknelsen precis innan vår handlar om de tio jungfrurna, de som väntar på brudgummen men faller i sömn. Fem har varit kloka och förberett sig med olja till sina lampor. Fem har det inte. Fem får komma in och fem blir utanför.

Och så kommer den här liknelsen precis efter. Då kan det vara lätt att läsa och misströsta. Hela sammanhanget är sådant att det ställer saker på sin spets! ”Har jag vad som krävs? Gör jag vad jag ska med det som blivit mig anförtrott? Och om inte: vad får det för konsekvenser?”

När jag jobbade på Vikbolandet hade jag en pastorskollega, Erik, i den lilla pingstförsamlingen där. Han var i min ålder och vi träffades emellanåt både för att vi trivdes tillsammans och för att få någon i samma situation att prata med, då vi båda arbetade själva. För mig var det också ett av få tillfällen när det kändes enkelt att diskutera teologi, något jag gärna gjorde.

En gång nämnde Erik den här liknelsen. ”Vad tror du om det här Anton?” Det han hade tagit fasta på var det som står i ett parallellställe, där samma liknelse beskrivs i lite annan form, i Lukas evangelium. Den liknelsen skiljer sig lite från den hos Matteus. Efter att den tredje mannen har svarat sin Herre ”*Du är ju en hård man, du tar ut vad du inte har satt in och skördar vad du inte har sått*”, så står det hur hans Herre svarar honom: ”*Jag dömer dig efter dina egna ord...*”

Det som var Eriks tanke var ungefär denna: Tänk om det som skiljer de olika männen åt inte är vad de ”presterar”, utan vad de säger eller tänker om mannen som ”*skulle resa bort*”, dvs Gud? Tänk om det är så att Gud är mot oss på det sätt som vi tänker om honom? Mannen sa att hans herre var ”hård”. Då var hans herre hård mot honom. Kanske är det detta som liknelsen handlar om?

Jag minns hur jag var lite skeptisk. Spontant kändes det konstigt. Vi kan väl inte förändra Gud genom vad vi tänker eller säger om honom? Gud är väl ändå alltid

densamme? Nja, jo, tyckte Erik, men ändå... Jag var inte övertygad. Idag är jag övertygad om att det ligger något viktigt i det han sade!

För det är ju så med Jesu liknelser att de ofta rymmer mycket mer än vad vi tänker vid första anblicken! Det finns också något märkligt och kontraintuitivt hos dem. Ofta tror jag nämligen att vi mer eller mindre automatiskt förutsätter att Jesu liknelser ska vara lätta att begripa. Helt enkelt för att det är liknelser, och liknelser berättar man för att illustrera sin poäng, för att förtydliga och utveckla vad man vill säga. Därför *borde* de vara enkla att begripa. Jesus är ju "historiens bästa pedagog!"

Men har man läst några liknelser så får man ganska snabbt problem med det antagandet. Helt enkelt därför att det finns så väldigt få liknelser som svarar upp mot den förväntan! Tänker man efter så är de allra flesta liknelser tvärtom formulerade så att vi inte alls begriper vad Jesus menar. Åtminstone inte jag. Många är helt enkelt jätteknepigade att förstå!

Därför är det också helt logiskt att lärjungarna vid ett tillfälle frågar Jesus: "Varför talar du till dem i liknelser?" Underförstått så gör lärjungarnas med sin fråga något som vi sällan vågar, nämligen erkänner hur svårt det är att begripa. "Folk förstår ju inte vad du säger!" På lärjungarnas fråga svarar Jesus: "*Ni har fått gåvan att lära känna Guds rikes hemligheter, men de andra får dem som liknelser, för att de inte skall se, fast de ser, och inte förstå, fast de hör.*" (Luk 8:10) Märkligt nog berättar Jesus alltså inte liknelser för att förtydliga, utan för att fördunkla. Det kan tyckas märkligt, men Jesus är själv tydlig på den punkten. Frågan om varför vill jag återkomma till.

Liknelsen i dagens text är i vilket fall också sådan. Den är inte självklar att begripa. Den har andra djup än de man ser på en gång, åtminstone än vad jag såg, och förmodligen också ser!

En liknelse om tro och otro

Jag menar att det i grunden finns två sätt att läsa den här liknelsen. Det ena sättet är det som jag tror är det spontana. Att läsa den som att det handlar om prestation och resultat. Att läsa den "matematiskt".

Med en sådan läsning säger liknelsen att de två som förmerade rikedomerna med 100% får höra att de varit goda tjänare som skall anförtros ännu mer! Den som lämnade tillbaka samma summa får däremot höra att han varit slö och en dålig tjänare och blir fråntagen också det lilla han blivit anförtrodd. De två första får gå in till glädjen hos sin Herre. Den tredje får sitta utanför och "*gråta och skära tänder*".

Så finns det alltså också ett annat sätt att läsa! I så fall handlar liknelsen i grunden om något annat. Det sättet bortser kanske *inte helt* från vad frågan om prestation, men den handlar heller inte enbart om det!

Med det sättet att läsa blir detta med prestationen visserligen inte oviktigt, men den är främst viktig därför att den är ett tecken på något annat, nämligen på hur vi förhåller oss till Gud. Jag tror att om man läser liknelsen på det viset så blir den begriplig och sammanhängande!

Det är också här jag får återkomma till Eriks tanke. Tanken att skillnaden mellan de tre männen först och främst handlar om hur de förhåller sig till Gud.

Och jag tror att det som liknelsen tecknar är två sinsemellan helt olika förhållningssätt, som båda finns med i den här liknelsen, men där bara det ena är uppenbart. Det andra finns där, fast dolt. Och jag tror också att de två olika förhållningssätten handlar om det som är det allra mest grundläggande och avgörande, det som hela Bibeln beskriver som det allra viktigaste i relationen till Gud. Nämligen ordet tro.

Det första förhållningssättet i liknelsen, tron, är det som är dolt, något som ingen i liknelsen sätter ord på, men som handlar om tillit, om att ta Gud på orden, att tro honom om gott, att tro honom om att vara barmhärtig. Det är ett förhållningssätt som representeras av de två första männen!

Det andra förhållningssättet handlar om trons motsats. För jag skulle nog vilja hävda att det är exakt det som den tredje mannen sätter ord på, när han beskriver det som om Gud vore: *"en hård man, som skördar där du inte har sått och samlar in där du inte har strött ut."*

Detta, menar jag, är en ganska bra beskrivning av "motsatsen till tro". Tro, i någon slags biblisk bemärkelse, handlar nämligen inte i huvudsak om huruvida vi tror att Gud *existerar eller inte*. Djävulen har också en mängd olika, helt korrekta, teologiska uppfattningar om Gud. Han tror också att Gud finns. Det gör honom inte till troende.

Tro, i biblisk bemärkelse, handlar om något annat. Det har mer att göra med tillit och förtroende. Frågan Bibeln ställer är om vi har förtroende för Gud. Om vi litat på honom. Om vi tror honom om gott.

Och jag tror att just den där tron, tilliten, förtroendet för vår himmelske Fader som just en god och omsorgsfull Far, någon som vill ge oss det goda och som *kan* ge oss det. Just det är avgörande, inte bara för vår relation till Gud, utan också för den frukt vi bär, vad som händer med det "kapital", talenter, som vi blivit anförtrodda.

Har vi i grunden ett förtroende för Gud, som en god Fader som vill vårt bästa, då är förvaltandet ingen börda. Då kan vi hantera det som blivit oss givet med visst självförtroende, med glädje och generositet, utan press. Helt enkelt för att vi vet att den som gett oss förtroendet är god och vill vårt väl. Han har vårt bästa för ögonen och han har tålamod med oss!

Och jag tror att denna tro, denna tillit, är en väldigt god förutsättning för att skapa en ”god avkastning”. Att nå resultat! Och jag tänker att det alltså är just den hållningen, tron, som finns antytt hos de två första männen i liknelsen. De som genast gav sig ”i väg och gjorde affärer”...

Man kan jämföra med det som just nu sker på OS. Med Simone Biles, USA:s stora stjärna i gymnastik, den mest dekorerade gymnasten inom världsmästerskap genom tiderna med bl a 25 medaljer och 19 guld. Hon som har slagit alla tänkbara rekord och till exempel tog samtliga guld i senaste VM, men som nu i OS avbröt lagtävlingen under sitt första framträdande och sedan dess som stått över tre tävlingar, med hänsyn till sin psykiska hälsa.

Det är lätt att förstå om pressen någon gång blir för stor. Det är helt begripligt att Biles reagerar som hon gör. Det är också stort att på det sätt hon gör våga vara öppen med sitt mående. Många har också lyft fram henne som en förebild i detta.

Samtidigt tänker jag att det som Simone Biles gör är en ganska fin parallell till det som mannen i liknelsen gör. Rädslan för att misslyckas, för att bli dömd, att inte kunna leva upp till kraven, gör att man helt och hållet avstår. Det blir ingenting av det man har.

I Simone Biles fall är det helt begripligt. Men det som skiljer henne från dig och mig är att hon faktiskt står inför något som kan beskrivas ungefär med orden från mannen i liknelsen. Hon står inför helt omöjliga förväntningar. En helt orealistisk, orimlig press. Hon ska vinna allt. Allt annat är ett misslyckande.

Du och jag står inte inför något sådant. Gud är inte sådan. Men ser man på Gud som mannen i liknelsen, så är det klart att det inte är så lätt att ”presteras”. Då är det egentligen inte konstigt om man ”gör en Simone Biles”. Om man helt enkelt kastar in handduken.

Gud är inte sådan som mannen i liknelsen beskriver. Men även om Gud inte är sådan, så kan han ”bli så” för oss, för att anknyta till det där som jag och Erik diskuterade under den där promenaden i Östra Husby.

För Bibeln är faktiskt tydlig med det. Det finns två vägar som vi kan närma oss Gud. En väg som handlar om prestationer. Den vägen beskriver Paulus så här: *"...genom laggärningar blir ingen människa rättfärdig inför honom. Lagen kan bara ge insikt om synd."* (Rom 3:20) Men så finns det också en annan väg, som Paulus beskriver så här: *"Men nu har Gud uppenbarat en rättfärdighet som inte beror av lagen men som lagen och profeterna har vittnat om – en rättfärdighet från Gud genom tron på Jesus Kristus, för alla dem som tror."* (Rom 3:21-24)

Det finns två vägar. En som är öppen. En som är stängd. En väg som handlar om tro, tillit. En som handlar om gärningar, om prestationer eller matematik.

Förstår man liknelsen på det här viset så blir den också sammanhängande ända till slutet. Då blir det möjligt att förstå vad Jesus menar med de där sista orden: *"Var och en som har, han skall få, och det i överflöd, men den som inte har, från honom skall tas också det han har."* Har vadå? Jo tron. Den som har tron, tilliten till Fadern, till Jesus, *"han skall få, och det i överflöd"* Men den som inte har tron, *"från honom skall tas också det han har."*

Tron är den enda framkomliga vägen till Gud. Tilliten till honom, hans godhet, det han gjort, att han vill oss väl, att han vill öppna famnen för oss, bära oss. Det är enda vägen till Gud. Men tron är inte bara det. Den är också något annat. Den är helt avgörande också för om vi ska bära frukt i Guds rike. När vi försöker "pressa fram" frukt av rädsla, är jag alldeles övertygad om att det går galet. Det fungerar inte.

I det sammanhanget kan man också notera att det i liknelsen faktiskt finns en öppning för oss som ändå känner press kring detta med prestationen. När den tredje mannen försvarar sitt agerande med hänvisning till sin herres hårdhet, blir svaret att han i så fall hade kunnat "lämna pengarna till banken", så att de åtminstone hade förräntat sig. De krav den rike mannen i liknelsen ställer är alltså inte att vi nödvändigtvis ska dubblera det som blivit oss givet. Nu tror jag visserligen att Gud mycket väl kan förmera, dubblera vårt kapital, när vi litar på honom. Men det finns alltså också en öppning för oss ängsliga, vi som kanske inte alltid vill stå främst i ledet som entreprenörer och ledare. Vi behöver inte känna att vi nödvändigtvis måste vara så oerhört produktiva, dubblera det som blivit oss givet. Också det långsiktiga, stillsamma tjänandet, verkar vara "ok". Det som inte är "ok" är att förhålla sig till Gud som om han vore en skurk, orättvis och hård.

Epilog om liknelserna

Då finns det egentligen bara en fråga kvar. Det är frågan varför Jesus då talar som han gör? Varför berättar han liknelser som är nästan omöjliga att begripa? Varför beskriver han inte situationen som jag just gjorde? Varför talar han med liknelser

som kan föra människor till djupaste förtvivlan? Det finns säkert många anledningar, och vi kan nog aldrig förstå hela vidden. Men jag tänker på två aspekter:

Det första aspekten handlar om hurudan Gud är. *"Ni har fått gåvan att förstå himmelrikets hemligheter"* säger Jesus. Gud är en god Gud. Han vill ge. *Gud är kärlek. (1 Joh 4:8)* Men han är också *helig. Helig, helig, helig är Herren Sebaot. (Jes 6:3)* Han är ingen vi kan ta något från.

I Jesus Kristus visar Gud både sin kärlek och sin helighet. Han blir människa, han lever, lider och dör, för att *"var och en som tror på honom inte skall gå under utan ha evigt liv!"* Han ger av sitt liv, *gratis*. Av nåd. Av kärlek. Men han är också helig. Ingen kunde ta något från honom. Det visade han gång på gång. Många var de som försökte kontrollera honom, men som gång på gång fick uppleva hur Jesus inte var någon man körde över.

Den andra aspekten tror jag handlar om hur vi är. För sådana är vi som människor, att fick vi välja så skulle vi ha Gud i vår hand. Ända från den dagen i lustgården när människan slöt greppet om kunskapens frukt på gott och ont för att *"bli såsom gudar"* har vi haft den tendensen. Kunde vi sluta Gud i vårt grepp, så skulle vi göra det.

Jag tror också att det är den tendensen man till exempel ser hos fariséerna och de skrifflärdar i evangeliernas berättelser. Med sina regler ville de liksom "sluta greppet" om Gud. De ville ha honom i sin hand! Men när Gud kom till jorden gav han dem ingen chans!

Jag tror alltså att man ska se Jesu liknelser i ljuset av detta. De är liksom "kodade". Ett chiffer som ingen av oss kan lösa på egen hand. De är hemligheter som vi bara kan ta emot "som en gåva".

Fariséerna kunde inte styra eller kontrollera Jesus. Stora rådet kunde det inte heller. Inte romarna och inte ens döden själv. Du och jag kan det inte heller. Vi får heller inte chansen.

Jag kan inte ha Gud i min hand. Jag kan bara vila i hans. Jag tror det där är en sanning som på en gång är frustrerande och vilsam! Jag kan inte ha Gud i min hand. Men jag kan vila i hans. Jag kan *tro*, och det är *nog*.